

УДК 338.432:637.1(477.42)

Л. Ю. Луфєренко,
аспірант, Житомирський національний агроєкологічний університет

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Визначено основні проблеми функціонування молокопереробних підприємств. Проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку молокопереробної галузі Житомирської області.

The main problem of dairy plants. Analyzed the current state and prospect of dairy industry of Zhytomyr region.

Ключові слова: проблеми, молокопереробні підприємства, сировина, виробництво, фінансовий стан, сезонність, споживачі молокопродукції.

ВСТУП

Процес глобалізації економіки України висуває нові вимоги до діяльності молокопереробних підприємств та зумовлює зміни в організації їх господарської діяльності. За таких умов особливо актуальним є вивчення проблем молокопереробних підприємств для успішної їх підприємницької діяльності, підвищення рівня прибутку та конкурентоспроможності.

Проблеми молокопереробних підприємств щодо формування основних шляхів підвищення ефективності виробництва молока і молокопродукції як основних продуктів споживання досліджували В. Андрійчук, М. Ільчук, Т. Мос-тенська, Т. Іщенко, В. Уланчук, Р. Мудрак, І. Волкова.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даного дослідження є визначення основних проблем функціонування молокопереробних підприємств. У дослідженні були використані такі економічні методи: системного підходу до явищ, узагальнення, індукції і дедукції, абстракції, монографічний метод, розрахунково-конструктивний, графічний.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасні умови економічного розвитку зумовили певні особливості розвитку і функціо-

нування молокопереробних підприємств. Ринок молокопродукції має велике значення для забезпечення потреб споживачів, оскільки молокопродукція є однією з головних складових здорового харчування. Вона характеризується низкою специфічних рис, які зумовлюються особливостями господарської діяльності молокопереробних підприємств. Так, в процесі дослідження виявлені основні проблеми ринку молока і молокопродукції, серед них: загальне скорочення поголів'я корів, значне зростання цін на молоко та молокопродукцію, зменшення рівня платоспроможності споживачів тощо.

Зокрема, поголів'я корів у господарствах усіх категорій скоротилось за 2006—2009 рр. на 26% (табл. 1).

При цьому більш відчутним цей процес є у сільськогосподарських підприємствах (скорочення склало 36,2%), в господарствах населення (18%). Так, аналізуючи виробництво основних видів молочної продукції по Житомирській області за період 2006—2009 рр., слід відмітити позитивну динаміку. Зокрема, рівень обробки молока за період, що аналізується, збільшився практично в двічі — з 5720 т у 2006 р. до 13896 т у 2008 р. (табл. 2). Хоча у 2009 р. спостерігається тенденція до скорочення виробництва багатьох видів продукції, за винятком молока об-

Таблиця 1. Динаміка поголів'я корів в усіх категоріях господарств

Категорії господарств	Роки				Зміна, 2009р. у % до 2006 р.
	2006	2007	2008	2009	
Господарства усіх категорій	192,8	173,9	159,2	148	26,0
Сільськогосподарські підприємства	56,2	45,9	41,0	35,8	36,2
Господарства населення	136,6	128	118,2	112,2	9,4

Джерело: побудовано за даними Житомирського обласного управління статистики [1].

робленого рідкого та кисломолочних продуктів виробництва. Основу виробництва складають кефіри, йогурти, сметана, маслянки. Зростає і випуск сирів, у 2009 р. він склав 1,28 тис. т — це на 123 % більше, ніж у 2006 р., що певною мірою зумовлено розширенням зовнішніх ринків збуту та поліпшенням дистрибуції на внутрішніх ринках. Житомирська область увійшла до першої п'ятірки лідерів виробників масла в Україні, хоча показники виробництва масла значно зменшились у 2009 р. — до 6,81 тис. т, відносно 2006 р. було вироблено 8,8 тис. т (табл. 2).

Так, в останні роки активно відбувається об'єднання молочної підприємств у холдингові структури. Нині потужні компанії скуповують активи молокозаводів, що були у державній власності, або проводять процес об'єднання. Якщо раніше лідери галузі були власниками і проводили управління двома-трьома заводами і з них був лише один великий, то тепер лідери мають по чотири-п'ять великих об'єктів і продовжують розвиватися і розширюватися далі.

Зокрема, основними виробниками молочної продукції України є ЗАТ "Галичина", Укрпродукт груп, ЗАТ "Західна молочна група" (об'єднує молокозаводи компанії "Контініум"), ТОВ "Ласуня. Торговельний Дім", ТОВ "УК ТерраФуд", Група компаній "Молочний альянс", ТОВ "Вімм-Білл-Данн-Україна",

Таблиця 2. Виробництво молокопродукції підприємствами Житомирської області

Назва товару	Роки				2009.в % до 2006 р.
	2006	2007	2008	2009	
Молоко оброблене рідке, т	5720	12856	13896	12799	223,7
Вершки, т	83	44	16	1	1,2-
Масло вершкове, т	8804	9237	7525	6814	77,3
Спреди та суміші жирів, т	12744	12880	11588	-	-
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний, т	3263	4449	4918	3927	120,3
Сири жирні, т	16703	17074	7320	4139	-75,2
Молоко і вершки, згущені з доданням цукру або без додання цукру чи інших підсолоджувальних речовин, т	7238	12386	9441	-	-
Продукти кисломолочні, т	13710	18753	20090	16324	119,1
Морозиво і харчовий лід, т	18861	22553	21816	-	--

Джерело: розраховано за даними Житомирського обласного управління статистики [2].

"Юнімілк Україна", "Мілкленд" та ін., які мають у своєму складі нові підприємства, обладнані сучасними технологічними лініями, що дозволяють виробляти молочну продукцію найвищого гатунку, зокрема і за стандартами ЄС [3]. Більшість новинок у молочній індустрії орієнтовані на потреби споживачів підтримати здоров'є та спробувати нові смаки [4, с. 7].

З'явилися і компанії-інвестори, які ефективно працюють на ринку, мають капітал, створили імідж, вирішили вагоме питання технологічного забезпечення. За останні роки в Україні із загальної кількості молокопереробних підприємств приблизно 30% було модернізовано іноземними інвесторами. В оновлення українських підприємств-переробників було вкладено 30—50 млн дол., тобто кількість грошей, які вклали інвестори, можна порівняти з вартістю самих заводів. Проте серед молокопереробних підприємств є ще досить велика частка збиткових. Причиною цього є різкі зміни на ринку, раптові падіння та зростання цін на молоко і неспроможність багатьох підприємств до продуктової диверсифікації.

Для аналізу фінансового стану молокопереробних підприємств визначимо основні показники-коефіцієнти їх господарської діяльності (табл. 3).

Показники загальної та поточної (швидкої) ліквідності за аналізований період мають відповідне нормативному значення, хоча у 2007—2008 рр. — погіршилися. У таблиці 3, не наведений показник миттєвої ліквідності внаслідок дуже низького його значення: від 0,08 у 2006 р. до 0,02 у 2009 р. при оптимальному значенні 0,2. Отже, більшість досліджуваних молокопереробних підприємств не володіють достатньою ліквідністю для вчасного погашення своїх поточних зобов'язань. Фінансова стабільність підприємств визначається на основі коефіцієнта маневреності власного капіталу та коефіцієнта фінансової незалежності. У 2007—2009 рр. значення коефіцієнта маневреності власного капіталу були від'ємними. Це означає, що обсяги необоротних активів молокоперероб-

них підприємств визначається на основі коефіцієнта маневреності власного капіталу та коефіцієнта фінансової незалежності. У 2007—2009 рр. значення коефіцієнта маневреності власного капіталу були від'ємними. Це означає, що обсяги необоротних активів молокоперероб-

них підприємств перевищують обсяги їх власного капіталу, отже, підприємства значною мірою використовують боргове фінансування для забезпечення своєї господарської діяльності. Значення коефіцієнта незалежності перевищують нормативні, тому підприємства не мають фінансової незалежності.

Отже, більшість досліджуваних молокопереробних підприємств характеризуються низькими показниками фінансової стабільності, проте вони намагаються покращувати показники операційної діяльності, що позитивно впливає на їх фінансовий стан. До переваг молокопереробних підприємств слід віднести короткий операційний цикл та відносну стабільність збуту, оскільки попит на молокопродукцію є нееластичним. В умовах жорсткої конкуренції, молокопереробні підприємства можуть підвищити свої якісні характеристики — запропонувати краще обслуговування торговельних комплексів, забезпечити пряме постачання продукції у власні фірмові заклади, а також налагодити постачання у дитячі садочки та навчальні заклади, адже значні прибутки з продажу молокопродукції отримують не самі підприємства, а посередники, для яких найважливішою є ціна товару.

Відтак, перелічимо основні проблеми молокопереробних підприємств Житомирської області (рис. 1). Головною проблемою молокопереробної галузі, як вже зазначалось, є незадовільний показник якості сировини, що зумовлено станом та розвитком галузі тваринництва в Україні. Це пов'язано зі значним зменшенням чисельності поголів'я великої рогатої худоби, рівнем використання її генетичного потенціалу, незабезпеченістю повноцінними кормами, недостатнім рівнем технології виробництва та устаткування.

На молокопереробну промисловість істотно вплинули і процеси глобалізації у вигляді продовольчої та економічної кризи та вступ до СОТ, внаслідок якого важливого значення набули такі показники молока,

Таблиця 3. Коефіцієнти фінансового стану молокопереробних підприємств Житомирської області

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009 р. +, - 2006 р.
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,84	0,68	0,69	0,73	-0,11
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,15	0,97	0,92	0,96	-0,19
Коефіцієнт фінансової незалежності	1,99	2,89	4,02	2,41	0,42
Коефіцієнт фінансової стійкості	1,01	1,60	1,41	1,34	0,33
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,36	-0,12	-0,16	-0,13	-0,49
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,27	0,35	0,15	0,26	-0,01

Джерело: розраховано за матеріалами Житомирського обласного управління статистики [8].

як: бактеріальна осіменінність, охолодженість, вміст соматичних клітин тощо. Постійно простежується тенденція до скорочення поголів'я ВРХ: близько 200—250 тис. голів, або на 8—9% щороку.

Існує друга проблема — це фактор сезонності і малий валовий надій на корову. Якщо у весняно-літній період внаслідок значної конкуренції на ринку об'ємів молока і занижених цін на нього, втрачають кошти виробники молока, то взимку, внаслідок відсутності пропозиції молока та конкуренції переробник несе збитки від своєї діяльності, намагаючись за рахунок підвищення ціни на продукцію завантажити власні переробні потужності. З огляду на вищевикладене один із основних напрямів підвищення конкурентоспроможності підприємств вбачається у впровадженні нових технологій менеджменту для постачання молока на

Рис. 1. Проблеми розвитку молокопереробних підприємств

Джерело: розроблено автором.

переробні заводи [5]. Такої ж думки М.М. Ільчук, який, вивчаючи явище сезонності, акцентує увагу на критичному її рівні та впливі на ефективність формування взаємовідносин між виробниками в молокопродуктовому підкомплексі [6, с. 51—61].

Проблему нестачі сировини передові переробні підприємства України вирішують за допомогою інтеграції з виробниками молока. Позитивність цього у своїх дослідженнях доводять І. Ю. Венгерук, М. М. Ільчук, С. Р. Камілова, О. Е. Данилевська, Г. В. Чабан [7, с. 184]. Середні ціни реалізації молока у сільськогосподарських підприємствах мають виражений сезонний характер, найвищими вони є у зимовий період (з'являється дефіцит молока, а попит споживачів на молоко та молочну продукцію збільшується), найнижчі — у літній період. Така тенденція свідчить про слабку залежність закупівельних цін від якісних параметрів молока.

Зокрема, належить приділити увагу аналізу проблем просування вітчизняної молокопродукції на зовнішні ринки. Дослідження особливостей розвитку експортно-імпорتنних операцій українських виробників молокопродукції призвели до визначення фактичної неконкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектора у зовнішній торгівлі агропродовольчою продукцією. Негативним чинником у зовнішній торгівлі є недосконалість експортно-імпоротної політики в аграрному секторі.

Ще однією з важливих проблем є ведення ефективної рекламної діяльності для збільшення продажів продукції. Рекламна політика кожного молокопереробного підприємства повинна бути тісно пов'язана з його провідною стратегією, адже вона є одним із провідних чинників, які забезпечують сталий розвиток підприємства. Забезпечення маркетингових комунікацій на молокопереробних підприємствах буде сприяти реалізації інноваційно-інвестиційних проектів та забезпечить розширення збуту продукції і підтримає розвиток підприємств в довгостроковій перспективі.

Викладені проблеми значно вплинули на розвиток та функціонування молокопереробної галузі. Очевидно, що в умовах ринкової економіки виробництво продукції та її збут повинні знаходитись у прямій залежності від попиту споживачів. Для цього молокопереробним підприємствам Житомирської області необхідно постійно займатися вивченням та прогнозуванням потреб споживачів у відповідних видах молокопродукції, пристосовувати виробництво та збут до їх потреб і

оцінок. За таких умов ефективний розвиток підприємств у молокопереробній галузі потребує формування системи інформаційного забезпечення управління маркетинговою діяльністю підприємств, що створить підґрунтя для прийняття оптимальних управлінських рішень та надасть конкурентні переваги на ринку.

ВИСНОВКИ

Загалом існуючі проблеми галузі можуть призвести до порушення ефективного функціонування всього молокопродуктового підкомплексу та посилити його нестабільність. Відтак, їх доцільно вирішувати шляхом стабілізації економіки країни, посилення інтеграційних процесів у галузі, налагодженням взаємовідносин у системі АПК, створення тісного зв'язку між виробниками молока і переробною промисловістю та забезпечення розвитку ринку шляхом запровадження маркетингових засобів з досконалою системою управління.

Література:

1. Статистичний щорічник Житомирської області за 2009 рік / За ред. Л.О. Рижкової. Гол. управління статистики у Житомир. обл. — Житомир, 2010. — С. 90, 95—100, 194—213.
2. Статистичний щорічник України за 2009 рік / За ред. О.Г. Осауленка; Держ. ком. Статистики України. — К.: Консультант, 2010. — С.132, 186.
3. Acquiscommunitairei законодавство України: виробництво продукції тваринного походження [Електронний ресурс]. — 2009. — Режим доступу: <http://www.lawgroup.com.ua>
4. Рубина Н.Мировые тенденции на рынке молока / Н. Рубина // Молочна промисловість. — 2007. — № 5. — С. 7.
5. Конкурентоспроможність виробництва молока в Україні [Електронний ресурс]: аналітична доповідь / С.Зоря, Ш.Ф. Крамон-Таубаден. — Режим доступу: <http://www.ier.kiev.ua>
6. Ільчук М.М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України / М.М. Ільчук. — К.: Нічлава, 2004. — С. 51—61.
7. Присяжнюк О.Ф. Особливості сировинного забезпечення молокопереробних підприємств Житомирської області / О.Ф. Присяжнюк // Наук. вісн. Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки (Сер. Екон. науки). — 2007. — № 12. — С. 183—185.
8. Стан молочної промисловості Житомирської області: екон. доп. / Гол. управління статистики у Житомир. обл. — Житомир, 2010. — 17 с.